

Grozījumi:

30.01.2020. likums / LV, 29, 11.02.2020. / Stājas spēkā 25.02.2020.

Saeima ir pieņēmusi un Valsts
prezidents izsludina šādu likumu:

Trauksmes celšanas likums

1. pants. Likumā lietotie termini

(1) Likumā ir lietoti šādi termini:

1) **darba pienākumu veikšana** — noteikta darba, tostarp brīvprātīgā darba, profesionālo vai amata (dienesta) pienākumu veikšana vai pakalpojumu sniegšana likumdošanas, izpildvaras vai tiesu varas institūcijā vai privāto tiesību juridiskajā personā;

2) **kompetentā institūcija** — ikviena publiskas personas institūcija, kas atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kompetencei ir pilnībā vai daļēji atbildīga par tā jautājuma risināšanu, par kuru ziņo trauksmes cēlējs, tostarp hierarhiski augstāka iestāde, amatpersona vai lēmējinstiūcija, nozares vadošā iestāde (institūcija) vai institūcija, kas īsteno uzraudzību vai kontroli jautājumā, par kuru ziņo trauksmes cēlējs, izmeklēšanas iestāde vai prokuratūra — atbilstoši to kompetencei, ja iespējamais pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums vai likumpārkāpums;

3) **pārkāpums** — noziedzīgs nodarījums, administratīvs pārkāpums vai cits tiesību normu pārkāpums vai saistošu ētikas vai profesionālo normu pārkāpums;

4) **trauksmes cēlējs** — fiziskā persona, kura sniedz informāciju par iespējamu pārkāpumu, kas var kaitēt sabiedrības interesēm, ja persona šo informāciju uzskata par patiesu un tā gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas saistītas ar darba pienākumu veikšanu.

(2) Šajā likumā lietotais termins "publiskas personas institūcija" un termins "radnieks" atbilst likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" lietotajiem terminiem.

2. pants. Likuma mērķis

Likuma mērķis ir veicināt, lai sabiedrības interesēs tiek celta trauksme par pārkāpumiem, un nodrošināt trauksmes celšanas mehānismu izveidi un darbību, kā arī trauksmes cēlēju pienācīgu aizsardzību.

3. pants. Trauksmes celšana

(1) Trauksmes cēlējs ir tiesīgs celt trauksmi īpaši par šādiem pārkāpumiem:

- 1) amatpersonu bezdarbību, nolaidību vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu;
- 2) korupciju;
- 3) krāpšanu;
- 4) publiskas personas finanšu līdzekļu vai mantas izšķērdēšanu;
- 5) izvairīšanos no nodokļu samaksas;
- 6) sabiedrības veselības apdraudējumu;
- 7) pārtikas drošības apdraudējumu;
- 8) būvniecības drošības apdraudējumu;
- 9) vides drošības apdraudējumu;
- 10) darba drošības apdraudējumu;
- 11) sabiedriskās kārtības apdraudējumu;
- 12) cilvēktiesību pārkāpumu;
- 13) pārkāpumu publisko iepirkumu jomā;
- 14) pārkāpumu finanšu un kapitāla tirgus sektorā;
- 15) konkurences tiesību pārkāpumu.

(2) Apzināti nepatiesu ziņu sniegšana, valsts noslēpumu saturošas informācijas izpaušana un ziņošana tikai par personīgu interešu aizskārumu nav uzskatāma par trauksmes celšanu.

4. pants. Trauksmes celšanas mehānismi

(1) Trauksmes celšanai izmanto vienu no šādiem mehānismiem:

- 1) iekšējo trauksmes celšanas sistēmu;
- 2) vēršanos kompetentajā institūcijā;
- 3) trauksmes cēlēju kontaktpunkta vai biedrības vai nodibinājuma, tostarp arodbiedrības vai to apvienības, starpniecību.

(2) Trauksmi var celt, arī sniedzot informāciju publiski, ja objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams izmantot trauksmes celšanas mehānismus vai trauksmes cēlēja ziņojumā norādītais pārkāpums ilgstoši bez objektīva iemesla netiek novērsts. Par objektīvu iemeslu nav uzskatāma personas iesnieguma neatzīšana par trauksmes cēlēja ziņojumu un neizskatīšana pēc būtības. Ja trauksme tiek celta publiski, netiek sniegta informācija, kas satur normatīvajos aktos noteiktas neizpaužamas ziņas, un tiek ievērotas vispārējās datu aizsardzības prasības.

5. pants. Iekšējā trauksmes celšanas sistēma

(1) Publiskas personas institūcijas un tās privāto tiesību juridiskās personas, kurās ir vairāk nekā 50 nodarbināto, izveido iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, nodrošinot nodarbinātajiem iespēju droši ziņot par pārkāpumiem un garantēt viņiem aizsardzību.

(2) Par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu nodarbināto informē, uzsākot darba tiesiskās vai dienesta attiecības vai cita veida ar profesionālo darbību saistītas tiesiskās attiecības, un darbavietā nodrošina viegli pieejamu informāciju par šo sistēmu.

(3) Publiskas personas institūcijas no nodarbinātajiem saņemto trauksmes cēlēja ziņojumu izskatīšanā piemēro šā likuma 7. pantu.

6. pants. Trauksmes cēlēja ziņojuma iesniegšana

(1) Trauksmes cēlējs ziņojumu iesniedz, ievērojot iesniegumu likuma 3. pantā noteikto un norādot, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, vai izmantojot trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapu.

(2) Trauksmes cēlēja ziņojumā persona norāda tās rīcībā esošo informāciju saistībā ar pārkāpumu, tostarp:

1) pārkāpuma aprakstu, minot konkrētus faktus;

2) informāciju par fiziskajām vai juridiskajām personām, par kurām ir pamats uzskatīt, ka tās iesaistītas šā pārkāpuma izdarīšanā.

(3) Trauksmes cēlējs ziņojumā papildus norāda, vai:

1) informācija par pārkāpumu gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas saistītas ar darba pienākumu veikšanu;

2) par šo pārkāpumu jau ir ziņots iepriekš.

(4) Šā panta trešās daļas 2. punktā minētajā gadījumā persona pievieno atbildi, ja tāda ir saņemta.

(5) Ja persona ir iesniegusi iesniegumu, nenorādot, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, tad, kamēr iesniegums vēl nav izskatīts pēc būtības, persona var lūgt vai kompetentā institūcija var ierosināt šo iesniegumu atzīt par trauksmes cēlēja ziņojumu. Tādā gadījumā iesniegumu izskata šajā likumā noteiktajā kārtībā.

7. pants. Trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšana kompetentajā institūcijā

(1) Kad saņemts personas iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums par jautājumu, kurš pilnībā vai daļēji ir institūcijas kompetencē, institūcija nekavējoties, bet ne vēlāk kā septiņu dienu laikā izvērtē tā pirmšķietamu atbildību šajā likumā noteiktajām trauksmes celšanas pazīmēm un pieņem lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu. Par pieņemto lēmumu institūcija informē personu triju dienu laikā no lēmuma pieņemšanas dienas.

(2) Ja saņemtais iesniegums nav institūcijas kompetencē, to 10 dienu laikā no saņemšanas dienas pārsūta izskatīšanai pēc piekrišanas. Ja saņemtais iesniegums ir vairāku institūciju kompetencē, to var izskatīt kopīgi.

(3) Pēc šā panta pirmajā daļā minētā lēmuma pieņemšanas institūcija izskata trauksmes cēlēja ziņojumu pēc būtības un, ja konstatē pārkāpumu, piemēro atbildību saskaņā ar normatīvajiem aktiem. Ja iesnieguma izskatīšanas laikā rodas aizdomas par pārkāpumu, kura izskatīšana nav institūcijas kompetencē, ziņojumu pārsūta tālākai izskatīšanai pēc piekrišanas.

(4) Institūcijai, kura izskata trauksmes cēlēja ziņojumu, ir tiesības pieprasīt un saņemt no citām institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām informāciju, kas nepieciešama lietas apstākļu noskaidrošanai.

(5) Par trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas gaitu trauksmes cēlēju informē ne vēlāk kā divu mēnešu laikā no dienas, kad personas iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu.

(6) Par pārkāpumiem, kurus palīdzējis atklāt trauksmes cēlējs, institūcija sniedz informāciju publiski, neatklājot trauksmes cēlēja identitāti un ievērojot vispārējās datu aizsardzības prasības.

8. pants. Trauksmes cēlēju kontaktpunkts

(1) Trauksmes cēlēju kontaktpunkts ir Valsts kanceleja.

(2) Trauksmes cēlēju kontaktpunktam ir šādi pienākumi:

- 1) nodrošināt tīmekļvietnē informāciju par trauksmes celšanas kārtību, kompetentajām institūcijām, tostarp kontaktpersonām trauksmes celšanas jautājumos, un aizsardzības garantijām;
- 2) sniegt atbalstu un konsultācijas personām, kuras vēlas celt trauksmi, un trauksmes cēlējiem vai viņu radniekiem trauksmes celšanas dēļ radušos jautājumu risināšanā;
- 3) saņemot trauksmes cēlēja ziņojumu, identificēt kompetento institūciju un 10 dienu laikā pārsūtīt saņemto ziņojumu, norādot, ka nepieciešams nodrošināt trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību;
- 4) veicināt sabiedrības izpratni par trauksmes celšanu;
- 5) sniegt metodisku atbalstu trauksmes celšanas jomā, tostarp izstrādāt un tīmekļvietnē publiskot labās prakses vadlīnijas iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidei, trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapu un vadlīnijas trauksmes cēlēju ziņojumu saņemšanai un izskatīšanai kompetentajās institūcijās;
- 6) katru gadu apkopot informāciju par trauksmes celšanu un trauksmes cēlēju aizsardzību, tostarp par pārkāpumiem, kas atklāti pēc trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas, un tīmekļvietnē publicēt pārskatu par to;
- 7) ja nepieciešams, sniegt Juridiskās palīdzības administrācijai atzinumu par nepieciešamību nodrošināt trauksmes cēlējam juridisko palīdzību Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā noteiktajā kārtībā, ja pirmšķietami trauksmes celšana ir atbildusi šā likuma prasībām un tās dēļ trauksmes cēlējam ir radušās nelabvēlīgas sekas, kuru risināšanai nepieciešama juridiskā palīdzība.

9. pants. Biedrību un nodibinājumu atbalsts

Biedrības un nodibinājumi, tostarp arodbiedrības un to apvienības, var:

- 1) nodrošināt atbalstu, tostarp konsultācijas, trauksmes cēlējiem un personām, kuras vēlas celt trauksmi, lai veicinātu trauksmes celšanu un trauksmes cēlēju aizsardzību;
- 2) sniegt atbalstu, tostarp konsultācijas, to biedriem un personām, kuru intereses tie pārstāv saskaņā ar statūtiem, ja tās ir cēlušas trauksmi vai vēlas celt trauksmi;
- 3) vērsties iestādē (institūcijā) vai tiesā tāda trauksmes cēlēja vārdā, kas ir tās biedrs vai persona, kuras intereses tie pārstāv saskaņā ar statūtiem, un aizstāvēt trauksmes cēlēja tiesības un likumiskās intereses.

10. pants. Trauksmes cēlēja un viņa radnieku aizsardzības garantijas

(1) Ar brīdi, kad trauksmes cēlējs ir cēlis trauksmi šā likuma 4. pantā noteiktajā kārtībā, viņam un viņa radniekiem šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un kārtībā ir tiesības uz:

- 1) identitātes aizsardzību;
- 2) aizsardzību pret trauksmes celšanas dēļ radītām nelabvēlīgām sekām;
- 3) valsts nodrošinātu juridisko palīdzību;
- 4) atbrīvošanu no tiesāšanās izdevumu samaksas civilprocesā un valsts nodevas samaksas administratīvajā procesā tiesā;
- 5) pagaidu aizsardzību civilprocesā un administratīvajā procesā tiesā;
- 6) atbrīvošanu no juridiskās atbildības;
- 7) atbilstīgu atlīdzinājumu par zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu;
- 8) konsultācijām par savu tiesību aizsardzību.

(2) Ja, izskatot personas iesniegumu, netiek konstatēta tā atbilstība trauksmes celšanas pazīmēm, personai zūd

šā panta pirmajā daļā minētās tiesības.

11. pants. Trauksmes cēlēja identitātes aizsardzība

(1) Kad saņemts trauksmes cēlēja ziņojums, iesniedzēja personas dati tiek pseidonimizēti.

(2) Trauksmes cēlēja personas datiem, ziņojumam un tam pievienotajiem rakstveida vai lietiskajiem pierādījumiem, kā arī trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas materiāliem ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss.

(3) Ikvienai personai (institūcijai), kas saņēmusi trauksmes cēlēja ziņojumu vai veic jebkādas darbības ar to, ir pienākums nodrošināt trauksmes cēlēja personas datu pienācīgu aizsardzību. Trauksmes cēlēja personas datus var nodot tikai personām (institūcijām), kurām tie nepieciešami trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai.

12. pants. Trauksmes cēlēja ziņojumā minētās personas identitātes aizsardzība

(1) Aizliegts izpaust informāciju, kas atklāj tās fiziskās vai juridiskās personas identitāti, par kuru ziņojis trauksmes cēlējs. Minēto informāciju var sniegt tikai personai vai institūcijai, kurai tā nepieciešama trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētais aizliegums neattiecas uz gadījumiem, kad trauksmes cēlējs vai viņa radnieks šo informāciju izpauž savu tiesību vai tiesisko interešu aizsardzības nolūkā.

13. pants. Aizsardzība pret trauksmes celšanas dēļ radītām nelabvēlīgām sekām

(1) Trauksmes cēlēju un viņa radniekus aizliegts disciplināri vai citādi sodīt, atbrīvot no darba vai amata, pazemināt amatā, pārcelt citā darbā vai amatā vai citādi tieši vai netieši radīt viņiem nelabvēlīgas sekas tāpēc, ka trauksmes cēlējs ir sniedzis trauksmes cēlēja ziņojumu.

(2) Ar trauksmes celšanu saistītās nelabvēlīgās sekas atkarībā no to veida novērš atbilstoši tiesību aktiem, kas regulē darba tiesiskās vai citas civiltiesiskās attiecības vai valsts dienesta attiecības.

(3) Pienākums pierādīt, ka nelabvēlīgās sekas trauksmes cēlējam vai viņa radniekiem nav radītas saistībā ar trauksmes cēlēja ziņojuma iesniegšanu vai tajā norādīto informāciju, ir pusei, kas šīs sekas radījusi.

(4) Valsts darba inspekcija nodrošina konsultācijas par iespējam novērst trauksmes cēlējam vai viņa radniekiem radītās nelabvēlīgās sekas darba tiesisko attiecību vai darba drošības jomā.

14. pants. Valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība trauksmes cēlējam

Valsts nodrošināto juridisko palīdzību trauksmes cēlējam pēc viņa lūguma sniedz saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā noteikto, pamatojoties uz trauksmes cēlēja iesniegtajiem dokumentiem, kā arī, ja nepieciešams, no trauksmes cēlēju kontaktpunkta saņemto atzinumu un nevērtējot personas īpašuma stāvokli un ienākumu līmeni.

15. pants. Trauksmes cēlēja atbrīvošana no juridiskās atbildības

Par trauksmes celšanu atbilstoši šā likuma prasībām, tostarp par normatīvajos aktos noteiktu tādu neizpaužamu ziņu izpaušanu, kuras nav valsts noslēpums, trauksmes cēlējam neiestājas juridiskā atbildība, tostarp civiltiesiskā atbildība un kriminālatbildība.

16. pants. Atbrīvošana no valsts nodevas administratīvajā procesā

Trauksmes cēlējs un viņa radnieks, kura pieteikums ir saistīts ar trauksmes celšanas dēļ radītu nelabvēlīgu seku novēršanu, ir atbrīvots no valsts nodevas administratīvajā procesā tiesā.

17. pants. Administratīvā atbildība par nelabvēlīgu seku radīšanu

Par nelabvēlīgu seku radīšanu trauksmes cēlējam vai viņa radniekam piemēro naudas sodu fiziskajai personai no sešām līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām, amatpersonai — no astoņām līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — no četrpadsmit līdz divtūkstoš astoņsimt naudas soda vienībām.

(30.01.2020. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 25.02.2020. Pants stājas spēkā 01.07.2020. Sk. pārejas noteikumu 3. punktu)

18. pants. Administratīvā atbildība par nepatiesu ziņu sniegšanu

Par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, izmantojot trauksmes celšanas mehānismu vai sniedzot informāciju publiski, piemēro naudas sodu no sešām līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām.

(30.01.2020. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 25.02.2020. Pants stājas spēkā 01.07.2020. Sk. pārejas noteikumu 3. punktu)

19. pants. Kompetence administratīvo pārkāpumu procesā

(1) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 17. pantā minētajiem pārkāpumiem veic Valsts darba inspekcija (par pārkāpumiem darba tiesisko attiecību un valsts civildienesta jomā).

(2) Administratīvā pārkāpuma procesu par šā likuma 18. pantā minētajiem pārkāpumiem veic Valsts policija.

(30.01.2020. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 25.02.2020. Pants stājas spēkā 01.07.2020. Sk. pārejas noteikumu 3. punktu)

Pārejas noteikumi

1. Ministru kabinets līdz 2019. gada 1. decembrim iesniedz Saeimai grozījumus Civilprocesa likumā, kuri paredzētu trauksmes cēlēja un viņa radnieku pagaidu aizsardzību civilprocesā.

2. Ministru kabinets līdz 2019. gada 1. februārim iesniedz Saeimai grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, kuri regulētu administratīvo atbildību par nelabvēlīgu seku radīšanu trauksmes cēlējam vai viņa radniekiem un par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, iesniedzot trauksmes cēlēja ziņojumu.

3. Šā likuma 17., 18. un 19. pants stājas spēkā vienlaikus ar Administratīvās atbildības likumu.

(30.01.2020. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 25.02.2020.)

Likums stājas spēkā 2019. gada 1. maijā.

Likums Saeimā pieņemts 2018. gada 11. oktobrī.

Valsts prezidents *R. Vējonis*

Rīgā 2018. gada 24. oktobrī